

2021-02-01

Brottsofferjouren Sverige
Hammarby fabriksväg 25, 6 tr
120 30 Stockholm
info@brottsofferjouren.se
www.brottsofferjouren.se
Växel: 08-644 88 00
Brottsofferstöd: 116 006

Yttrande avseende SOU 2020:47 Hållbar socialtjänst. En ny socialtjänstlag.

Diarienummer S2020/06592
Socialdepartementet

Inledning samt generella synpunkter på utredningen

Brottsofferjouren Sverige (BOJ) vill börja med att nämna att vi allmänt sett är positiva till denna för hela samhället och då särskilt för barnen så viktiga utredning. Med detta sagt nödgas vi emellertid av resursskäl begränsa vårt yttrande till sådana avsnitt som mer specifikt avser brottsofferområdet.

Utredningens förslag med ett större fokus på brottsförebyggande arbete, kunskap och beprövad erfarenhet, bättre bemötande samt uppföljning av verksamheten understryker vi vikten av.

Generellt genom utredningen vill vi belysa skillnaden mellan barnperspektiv och barnets perspektiv. *Barnperspektivet* innebär en vuxen persons tolkning av barnets bästa till skillnad från *barnets perspektiv* där det är barnets röst som är i fokus. BOJ vill framhålla att det är barnets egna åsikter som ska prioriteras enligt artikel 12 i Barnkonventionen.

BOJ anser att det är ett oproportionerligt fokus på våld i nära relation på bekostnad av övriga brottsofferområden. Våld i nära relation är förvisso ett stort och viktigt område, något som även är vårt mest omfattande stödinsatsområde. Många andra brott, där stödinsatser är lika angelägna riskerar dessvärre att få lägre uppmärksamhet inom dagens socialtjänst.

Viktiga områden som BOJ saknar i utredningen är barn som brottsoffer samt avhoppbarverksamhet från kriminella gäng. Civilsamhället fyller en viktig roll. Inom många kommuner är BOJ:s brottsofferstödinsatser det enda stöd som tillhandahålls för samtliga brottsoffer.

6.2.1. Stöd, hjälp och sociala tjänster

Med inte obetydlig oro ser BOJ på förslaget att begreppet ”stöd och hjälp” ersätts av begreppet ”insatser”. Om vi tolkar detta rätt, så kan det innebära en problematisk situation för BOJ och andra idéburna organisationer. Då en stödsökande person kontaktar socialtjänsten för stöd och hjälp och det framkommer att personen endast söker information så har socialtjänsten möjlighet att hänvisa personen till en idéburen organisation som kan ge information, råd och stöd enligt Socialstyrelsens Meddelandeblad nr 2 2012 angående *Socialnämnders respektive ideella föreningars ansvar för god kvalitet m.m. vid utförandet av insatser enligt socialtjänstlagen*. Om detta nu enligt förslaget ska räknas som en insats innebär det att varje sådant ärende ska utredas inom socialtjänsten, ingå i den hjälpsökandes handlingsplan, överförs till BOJ eller annan lämplig idéburen organisation som måste journalföra ärendet. Under 2019 hade BOJ 32 285 hjälpsökande, av dessa kommer ca 3 % från annan verksamhet (socialtjänst, skola, hälso- och sjukvård) vilket innebär att ca 970 ärenden skulle börja journalföras bara inom BOJ:s verksamhet. För en organisation som till stor del består av ideella volontärer är detta en orimlighet.

7.3.4. Socialtjänsten ska ha ett förebyggande perspektiv

BOJ ser mycket positivt på utredningens förslag med ett förebyggande perspektiv inom socialtjänstens arbete inom samtliga nivåer på samhällsgrupp- och individnivå. Förebyggande arbete leder ofta till långsiktiga besparingar både ekonomiskt och i mänskligt lidande. Dock krävs initialt ekonomiskt tillskott till kommunerna för att kunna starta det förebyggande arbetet. Dessutom krävs tydliga krav, så kallade ska-krav, för att arbetet ska prioriteras då vi ser tydliga tendenser till att det är det förebyggande arbetet som nedprioriteras först vid sämre ekonomiska tider i kommunerna.

7.4.3. Socialtjänsten ska inriktas på att vara lätt tillgänglig

BOJ instämmer i utredningens förslag och önskar se förbättringar inom området information till personer med funktionsnedsättningar där utbudet varierar stort inom landets kommuner. Likaså ser BOJ gärna mer utvecklade e-tjänster för att sköta enklare ärenden, utan att för den skull riskera nedmontering av traditionella kontaktvägar för de personer som inte har datavana. Dessutom vill BOJ lyfta vikten av ett gott bemötande, som också tas upp i utredningen. För många brottsutsatta personer är det ett stort steg att kontakta socialtjänst eller annan myndighet för att få hjälp och stöd. Vikten av ett bemötande med empati och förståelse kan inte nog betonas.

8.3.3. Målgruppsindelningen bör tonas ned

Ett tydligare fokus på individens behov och förutsättningar istället för gruppstillhörighet ser BOJ som något positivt eftersom en del personer har flera gruppstillhörigheter eller ingår i grupper som inte innefattas av målgruppsindelningen.

BOJ instämmer i att barn och unga bör kvarstå som en egen grupp då det är många särskilda bestämmelser som rör dem.

8.3.4. Bestämmelser som omformuleras för att inriktas på insatser

Det nya förslaget tolkar BOJ som en skärpning av socialnämndens ansvar för brottsoffer då den tidigare formuleringen ”att verka för” är ändrad till ”ska” vilket är positivt. Positivt är även att skrivningen om våld i nära relation gjorts könsneutral vilket tydliggör att även HBTQI personer utsatta för våld i nära relation samt män också har rätt till stödinsatser. Dessutom ser BOJ positivt på att det nya förslaget även är kompletterat med en könsneutral skrivning för stöd till personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck som tidigare inte varit omnämnda.

11.1.3. Kravet på god kvalitet omformuleras

BOJ stöder förslaget att byta ut begreppet ”insatser” till ”verksamheten” i bestämmelsen 3 kap. 3 § SoL. Inte bara insatserna ska vara av god kvalitet och systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras, utan hela verksamheten.

11.2.1. Rutinerna ska gälla hela verksamheten

BOJ instämmer i förslaget att 3 kap. 3 a § omformuleras till att rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden omfattar hela verksamheten och inte bara verksamhet som rör barn och unga.

11.3.2. Personalen ska medverka till god kvalitet

BOJ stöder både omformuleringen samt hopslagningen av dessa två bestämmelser. Förslaget innebär att 14 kap. 2 § SoL omformuleras från att var och en som fullgör uppgifter inom socialtjänsten eller SiS ska medverka till att den verksamhet som bedrivs och de insatser som genomförs är av god kvalitet till att personalen ska medverka till att verksamheten är av god kvalitet. Enligt 3 kap. 3 § SoL ska det finnas personal inom socialtjänsten med lämplig utbildning och erfarenhet.

12.3.3. Krav på uppföljning införs

BOJ anser att krav på uppföljning av verksamheten är av yttersta vikt. Utan uppföljning och utvärdering av både insatser och verksamheten som helhet saknas kunskap om vad som fungerar väl respektive mindre väl eller inte alls.

13.2.5. Det införs krav på ett respektfullt bemötande

Att enskilda ska bemötas på ett respektfullt sätt utifrån sina förutsättningar och behov är en självklarhet. Det är svårt att be om hjälp, vilket gör att det är av yttersta vikt att bli bemött med respekt och förståelse. Ett dåligt bemötande kan avskräcka en hjälpsökande person att våga berätta om sin situation. Anonymiserade brukarenkäter är ett bra verktyg under förutsättning att

resultaten utvärderas och implementeras i verksamheten. Tillgång till god kompetensutveckling hos personalen, professionell handledning, tydliga riktlinjer och ansvarsområden är andra viktiga verktyg för att kunna ge ett gott bemötande.

14.3.1. Krav på vetenskap och beprövad erfarenhet

BOJ välkomnar förslaget att införa en ny bestämmelse i SoL om att verksamhet inom socialtjänsten ska bedrivas i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet på samma sätt som finns reglerat inom skollagen samt hälso- och sjukvårdslagstiftningen. Detta bidrar även till mer jämlik socialtjänstvård oavsett var i landet den stödsökande bor. Bästa tillgängliga kunskap i arbetet bör byggas på evidensbaserad vetenskap, från praktisk erfarenhet samt att lyssna in den stödsökandes behov och åsikt. BOJ vill framhålla att arbetsbelastningen inte får vara så stor att personalen inte har möjlighet att delta i arbetsrelaterade seminarier och utbildningar.

15.10.4. En ny lag om socialtjänstdataregister

BOJ instämmer i förslaget om att det behövs en ny lag om socialtjänstdataregister. Nationell statistik är en förutsättning för att utveckla en kunskapsbaserad socialtjänst som vilar på evidensbaserad vetenskap och beprövad erfarenhet. Dessutom behövs statistik för att bedöma omfattningen av insatser och behov inom olika områden för att kunna fördela resurser utifrån fakta. BOJ har sedan lång tid tillbaka statistikfört insatserna till brottsutsatta. Med nationell statistik från kommunal stödverksamhet går det att få en bättre helhetsbild över problematiken.

17.3.2. Ny bestämmelse om insatser utan behovsprövning

BOJ ser positivt på förslaget att införa en ny bestämmelse om att socialnämnden får tillhandahålla insatser utan föregående individuell behovsprövning. Inom brottsofferområdet ser vi att detta öppnar upp för snabba insatser exempelvis vid hedersrelaterat våld och förtryck eller våld i nära relation där hotbilden många gånger är hög och skyndsamhet kan vara skillnaden mellan liv eller död.

17.3.4. Insatser utan behovsprövning till barn som har fyllt 15 år

Förslaget att ge insatser utan föregående behovsprövning till barn som fyllt 15 år även utan vårdnadshavarens samtycke välkomnas av BOJ. Detta kommer att vara ett bra verktyg vid hedersrelaterat våld och förtryck där de utsatta ofta är barn och unga. Eftersom det är familjen som utövar förtrycket så ligger det inte i vårdnadshavarnas intresse att ge sitt samtycke för att barnet ska få skydd och stöd. Likaså vid våld i nära relation är det inte ovanligt att den våldsutövande vårdnadshavaren inte ger sitt samtycke till att barnet ska få stöd att bearbeta det hen bevittnat och upplevt. Vi hoppas att fler unga vågar söka hjälp om detta förslag går igenom.

19.3.2. Rätten till information förtydligas i socialtjänstlagen

BOJ välkomnar förslaget om att barns rätt till information enligt 11 kap. 10 § första stycket SoL kompletteras med en bestämmelse om att informationen ska anpassas till barnets ålder, mognad och hens förutsättningar, samt att den som lämnar informationen ska så långt det är möjligt försäkra sig om att barnet förstått informationen. Enligt BOJ ligger detta inte bara i linje med Barnkonventionen utan följer även EU:s Brottsofferdirektiv.

19.4.1. Om barnet inte vill framföra sina åsikter ska detta respekteras

BOJ avstyrker förslaget att upphäva bestämmelsen i 11 kap. 10 § första stycket tredje meningen SoL som anger att om barnet inte framför sina åsikter ska hens inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt. Det finns många orsaker till att barn inte vill/vågar framföra sina åsikter. Barn är lojala mot sina föräldrar och kan uppleva det som obehagligt att utelämna en förälder, samt även känna rädsla för den våldsutövande föräldern. Om barnet har varit utsatt för traumatiska upplevelser kan barnet ha svårt att sätta ord på händelserna. Vår erfarenhet är dock att det är vanligare att barnet inte får komma till tals.

19.5.2. Utökad möjlighet för socialtjänsten att samtala med barn utan vårdnadshavarens samtycke

BOJ instämmer i första delen av förslaget att ett barn ska få höras utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande inför ett beslut att inleda eller inte inleda en utredning av om socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd.

Däremot vill BOJ understryka vikten av att göra en riskbedömning och att noggrant undersöka situationen som barnet befinner sig i när det gäller den andra delen av förslaget att barnets vårdnadshavare ska om inte särskilda skäl talar mot det genast underrättas om att barnet hörts. Det måste säkerställas att barnet inte råkar illa ut när barnet återförenas med vårdnadshavarna. I annat fall behöver skyddsåtgärder vidtas. Dessutom är det av yttersta vikt att barnet informeras om att vårdnadshavarna kommer att underrättas, samt att en dialog förs med barnet om hur barnet ska agera när hen återvänder hem.

19.5.3. Stöd för samtal med barn under en förhandsbedömning

BOJ instämmer i förslaget om att regeringen ger lämplig myndighet i uppdrag att ta fram ett stöd för samtal med barn utan vårdnadshavarens samtycke under en förhandsbedömning. BOJ vill lyfta vikten av att arbetet genomförs på ett sådant sätt att barnet görs delaktigt och får möjlighet att berätta om vilket stöd barnet behöver.

19.7.4. Placerade barn ska ges möjlighet till kontakt med föräldrar, syskon och andra närstående

BOJ ser positivt på förslaget, men vill framhålla vikten av att ta hänsyn till barnets vilja. Om barnet exempelvis inte vill ha kontakt med en eller båda föräldrarna så ska barnet inte tvingas till det. Däremot är det viktigt att ha en kontinuerlig dialog med barnet i frågan, då barnet kan ändra sig över tid.

19.8.2. Tiden för uppföljning förlängs

BOJ välkomnar förslaget om förlängd uppföljning av ett barns situation vid avslutad utredning, familjehemsplacering eller HVB-hem från två månader till sex månader. Om detta hade varit verklighet tidigare hade kanske det fruktansvärda Lilla Hjärtat-fallet aldrig inträffat.

19.9.2. Frågan om barnombud ska utredas vidare

BOJ är positiva till barnombud, men är frågande till om det behöver utredas vidare? Vi anser att nu behövs handling.

19.10.4. Gallringen av barnakter och tiden för sekretess bör ses över

BOJ instämmer i förslaget om att tillsätta en utredning för att se över bestämmelserna om gallring av barnakter samt även för om tiden för sekretess bör förlängas. När ett barn far illa är det en vanlig copingstrategi att barnet förtränger det som hänt, men som vuxen vill veta vad som hände i barndomen.

Föredragande i detta remissvar har vice förbundsordförande Monica Ekström samt verksamhetsutvecklare våld i nära relation Heléne Carlsson varit.

Sven-Erik Alhem
Förbundsordförande
sven-erik.alhem@boj.se

Fredrik Mellqvist
Generalsekreterare
fredrik.mellqvist@boj.se